

AIVOJEN MIELIHYYÄMEKANISMIT JA KOHTUUTON KÄYTTÄYTYMINEN

Pekka Saarnion edellisessä Alkoholipolitiikan numerossa (5/93) esittämä kritiikki väitöskirjatyötäni kohtaan herätti minussa ristiriitaisia tunteita. Varsinkin neuvo, että Alkon biolääketieteen osasto voisi myydä rottansa lemmikkieläimiksi, sekä huvitti että suututti. Myönnän, että itsekin kaimakollegani kanssa kerran suunnittelin, että Alkon kannattaisi ryhtyä myymään juopporottiaan lemmikeiksi. Ajattelimme, että se olisi hyvä yhdistelmä vitsiä ja liiketoimintaa. Olimme silloin kuitenkin alkoholin vaikutuksen alaisena, ja jälkepäin ajatus tuntui hölmöltä. Epäilemättä monet juopot ostaisivat itselleen juopporotan. Mutta menisivätkö rotalle ostetut viinakset sittenkin parempiin suihin? Ja kävisikö niin, että meillä olisi heitteille jätettyjen kesäkissojen armoilla sitten myös aggressiivisia juopporottia? Eläinten ystävänä en voisi sallia vapaata koe-eläinten myyntiä.

Mutta sitten oleellisempia tunteita herättäneisiin moitteisiin. Kuten ryhmäkoi-

hin. Ryhmäkoot olivat tutkimuksessani normaaleja tämmäntyyppisessä tutkimuksessa käytettyjä, ja yhteensä eläimiä kului sentään yli 600. Noin kymmenen yksilön ryhmä olisi luonnollisesti ihmiskokeissa liian pieni, mutta kokemus on osoittanut, että ryhmäkoon kasvattamisella ei kyseisen kaltaisissa kokeissa saavuteta tarkoituksenmukaista hyötyä. Yhdyn Pekka Saarnion kommenttiin, jossa hän myöntää, ettei ole kompetentti arvioimaan kokeiden yksityiskohtia.

Pekka Saarnio moittii väitöskirjani kansikuvaa, jossa olisi ihmisaivojen sijasta pitänyt olla rotan tai hiiren aivot. Olen eri mieltä, mutta kerrottakoon, että kävin ainakin kolmen kuvapalvelun tuhannet ja tuhannet kuvat läpi, eikä eläinten aivoista yksinkertaisesti ollut kuvia saatavana. (Jos jollakulla on hyviä PET- tai muita nättejä kuvia rotan aivoista valokuvakansiossaan eikä niitä tarvitse, ne voisi lähettää vaikka Alkon biolääketieteen osastoon, jossa niille kyllä olisi käyttöä.) Halusin tuoda ihmisen tärkeiden

jollakin tapaa jo väitöskirjan kannessa esille, sillä ihmisestähän tässä on kyse. Miksi me haluaisimme saada selville, miksi laboratoriossa eläneet rotat tykkäävät viinasta; eiväthän ne kuitenkaan riehu kaduilla. Eläimiä käytetään mallina ihmisille. Puhutaan eläinmalleista ja koe-eläimistä, joiden käytön tarkoituksena on nimenomaisesti saada lisää tietoa juuri ihmisistä koskevassa biologiassa. Eläimistä saatu tieto voi auttaa myös eläinten hyvinvoinnissa, mutta alkoholitutkijat kuitenkin yrittävät siis selvittää, miksi isäntä juo. Frank Papan sanoin ”vain oleellinen on tärkeää”. Siksi kannessa ihmisen aivot. Joissakin alani väitöskirjoissa (siis kannessa) on kokonaan jätetty mainitsematta, millä eläimillä vai kenties ihmisillä kokeet on tehty. Pidän oman väitöskirjani nimeä ja kantta osuvana, kertoohan se, minkälaisia eläimiä tutkimuksessa on käytetty, ja antaa kuvan tutkimuksen viitekehystä.

Saarnion mukaan väitöskirjani kannessa kulminoituu tutkimukseni keskeisin

pulma: olen tehnyt liian suoria ihmisiä koskevia jottopäätöksiä. Väitän, että Saarnio panee nyt kyllä omiaan. Olen toki pitänyt monia asioita mahdollisena ja joitakin jopa todennäköisenä, mutta sellaiseen kardinaalivirheeseen en katso syyllystyneeni, että olisin väittänyt jonkin asian olevan ihmisessä niin tai näin hiirten tai rottien perusteella. Vaikka olisinkin sitä mieltä, ei väitöskirjassa voi mennä sanomaan, että nyt se on niin, se on todistettu.

Seuraava asia, johon haluan puuttua, on se, että Saarnio epäilee, ettei eläinten mielihyvä ole rinnastettavissa ihmisen kokemaan mielihyvään, ja väittää, ettei ihmisen kohdalla voida puhua vieteistä samaan tapaan kuin eläimissä. Sanoisin seuraavasti. Mielihyvä on tuskan, kivun vastakohta. Oma käsitykseni on, että niin kuin eläimet tuntevat kipua jollakin tavalla, samoin ne myös tuntevat mielihyvää. Olen valmis rinnastamaan eläinten mielihyvän ihmisen kokemaan mielihyvään. Eläimet tuskin söisivät, parittelisivat tai nukkuisivat, elleivät nämä toiminnot olisi niistä mukavia ja nautinnollisia, niin kuin ne ovat meistäkin. Ihminen voi eläimistä poiketen ilmeisesti kuitenkin kokea mielihyvää myös asioista, joista eläimet eivät näytä nauttivan. Yksi esimerkki on ehkä taiteet, esim. mu-

siikki, toinen voisi olla vaikka LSD. Eläimet eivät suositu LSD:tä vapaaehtoisesti nauttimaan, mutta jotkut ihmiset saattavat nauttia siitä paljonkin; antaako se heille jotakin esteettistä nautintoa vai tyydyttääkö se mystisen kokemisen tarpeita? Perustavaa laatua olevista asioista uskon eläinten ja ihmisen kokevan samantapaisesti niin mielihyvää kuin mielihapahaakin.

Mitä tulee siihen, ettei ihmisellä olisi viettejä samaan tapaan kuin eläimillä, uskallan olla eri mieltä. Väitän jopa, että vaikka ihminen on huomattavan älykäs, hän ei pysty normaalielämässä aina täysin hillitsemään viettejään. Sukupuolivietti voi helpostikin ajaa järjen ohi. Katsokaamme ympärillemme: kumppanin pettämistä, raiskauksia, ylikorostunutta seksuaalisuutta esim. pornokauppojen ja puhelinseksipalvelujen muodossa. En usko, että ihminen kaikessa tyhmyydessään tai älykkyudessaan tekisi tätä kaikkea harkiten. Minusta takana on juuri viettikäyttäytyminen: seksuaaliset tarpeet on saatava tyydytettyä, vaikka järki sanoisi, että se on idiootin tai vieläkin tyhemmän puuhaa.

Saarnio puhuu pitkään Lurijan teoriasta, aivojen kolmesta toiminnallisesta yksiköstä. Koska häntä tuntuu kovasti kiinnostavan, kuinka se selittäisi päihte-

den käyttöä, ehdotan, että hän ryhtyy sanoista tekoihin eli selvittämään asiaa sen sijaan, että ihmettelisi, miksi minä en ole asiaa tutkinut juuri tältä kantilta. Saarnio ihmettelee, miksi viininmaistajista ei yleensä tule alkoholisteja, vaikka hänen mukaansa heidän mielihyvämekanisminsa ovat herkistyneessä tilassa. Jos ymmärrän hänen ajatuskulkuaan oikein, hänen mukaansa minun mielihyväteoriani perusteella heistä pitäisi tulla alkoholisteja. Niin. Ei ole mitään näyttöä siitä, että viinin käyttäminen suussa herkistäisi mielihyvämekanismia. Makuaisti voi sen sijaan tulla herkäksi maistamaan ja ”erottamaan jyvät akanoista”, niin kuin kuuloaisti voi sokealla tulla hyvin herkäksi. Tietysti hyvä maku on sinänsä nautinnollinen, mutta jos pelkkä maistaminen herkistäisi mielihyvämekanismia, moni salmiakinsyöjäkin olisi alkoholisti, narkomaani tai muuta ei-niin-hyvinä pidettyä.

Saarnio väittää, että addiktioksi muututtuaan alkoholismikin tuottaa mielihyvän sijasta miltei yksinomaan mielipahaa. En yhdy tähän ajatukseen. Addiktioon liittyy kyllä monenlaisia kielteisiä seurannaisvaikutuksia, omaakin pahaa oloa, mutta ellei juominen silloinkin olisi mukavaa, kuka sitä viitsisi vastentahtoisesti tehdä? Minusta tuntuu hy-

vin luonnolliselta, että myös huumeista riippuvaiset ihmiset kokevat huumeistaan mielihyvää, joskin mielihyvän laatu on voinut muuttua ensikokeilujen tuomaan nautintoon verrattuna. Saarnio tyrmää ns. mielihyväsälpaajiin liitetyt odotukset alkoholismien hoidossa. Ilmeisesti hän ei usko, että alkoholismien aivoissa voisi olla sellaista vikaa, jota lääkkeet pystyisivät korjaamaan. Ei se kyllä helppo asia olekaan uskoa, mutta viittäisin siihen, että olemme lääketieteen historian aikana saaneet toistuvasti

todistaa, kuinka moniin käyttäytymisen tasolla ilmenneisiin sairauksiin on löydetty apu aivojen toimintaan vaikuttavilla lääkkeillä. Epilepsiastakin ajateltiin ennen, että se liittyy henkimaailman asioihin tai muuhun vastaavaan, mutta sittemmin se on osoittautunut aivojen sairaudeksi.

Yleisesti ottaen Pekka Saarnio tuntuu varsin voimallisesti väheksyvän ajatuskuvioitani päihteiden käytön syistä. Tuntuu, että hän tietää paljon paremmin, kuinka asiat ovat. Hän jopa esittää selvänä, että ihmi-

sen päihteiden käytön oleellisin syy juontaisi juurensa siitä, ettei ihminen olisi peilikuvaansa tyytyväinen. No, onhan sekin yksi selitys, mutta oma näkemykseni lähtee biologian, eläintieteilijän näkökulmasta. Tulee mieleen, että onkohan monikaan sen tyytyväisempi peilikuvaansa, vaikka olisi kuinka tuterissa? Uskon omilla tutkimuksillani lähestyneeni niin alkoholismien kuin muidenkin kohtuuttomuusien biologista perustaa.

PETRI PÄIVÄRINTA

UUSI
OPPI- JA
KÄSIKIRJA!

ALKOHOLI

BIOLÄÄKETIETEELLINEN
KÄSIKIRJA

Toimittaneet Kalervo Kiiänmaa ja Mikko Salaspuro

Sisältää kaiken keskeisen tiedon alkoholin biologisista ja lääketieteellisistä vaikutuksista. Alan asiantuntijoiden kirjoittamissa artikkeleissa käsitellään seikkaperäisesti alkoholin lyhyt- ja pitkäaikaisvaikutuksia sekä uusimpia tietoja mm. siitä

- miten humala, toleranssi ja alkoholiriippuvuus syntyvät
- miten alkoholi vaikuttaa miehiin, naisiin, lapsiin ja vanhuksiin
- mitä vaikutuksia alkoholinkäytöllä on hermostoon, maksaan, sydämeen ja hormonaalisiin toimintoihin
- miten perintötekijät vaikuttavat alkoholinkäyttöön
- miten alkoholismi todetaan ja miten sitä hoidetaan.

Ovb. 95,-

